

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1962

Mijnheer de Minister,

Gedurende het verslagjaar heeft de Commissie te Brussel, in de lokalen van de Universitaire Stichting, zes afdelingsvergaderingen en drie algemene vergaderingen gehouden.

De volgende lezingen werden gehouden :

1. op de algemene vergaderingen :

A. VAN LOEY : *Inleiding tot een gedachtenwisseling over de palatalisatie $\bar{u} > \ddot{u}$ in het Frans en in het Nederlands.*

2. in de Waalse afdeling :

É. LEGROS : *Protoniques O devenant OU, È devenant I quand la tonique est I ou OU.*

M. PIRON : *Le toponyme MONTAUBAN en région d'oïl.*

J. HERBILLON : *Esp. CAGADERO, fl. KAKKEDOOR \neq pic. CADOT, w. GADOT (1).*

L. REMACLE : *Les verbes signifiant « tomber » et les représentants de CADÈRE.*

(1) Deze lezing is verschenen in *Les Dialectes Belgo-romans*, XIX, 1962, pp. 37-55, onder de titel : *Wallon GADO(T), picard CADO « fauteuil, ... ».*

É. LEGROS : *Compléments au Dictionnaire verviétois de J. Wisimus d'après des textes littéraires.*

J. HERBILLON : *Toponymes hesbignons* (G-).

3. in de Vlaamse afdeling :

A. VAN LOEY : *De Mechelse lange a.*

Reeds lange tijd intrigeert de opvallend palataal uitgesproken Mechelse lange *a* (uit Wgm. *ā* en *á*) de dialectologen. Goemans en Vangassen gaven als verklaring respectievelijk de optatie voor *ā* na een periode van twijfel tussen *a* en *ao* en de terugkeer van *ao* naar *ā* onder invloed van de schrijftaal. Beide interpretaties stuiten echter op heel wat bezwaren. Aan de hand van een grondige bewijsvoering en talrijke voorbeelden kan worden besloten dat het aan het Mechelse *aa*-gebied grenzende (*oe*-)gebied rond Merchtem een ouder stadium vertegenwoordigt. Er komen namelijk (*oe*-)relicten in het *aa*-gebied voor en omgekeerd. Het eerste is rustiger en ruraal, het laatste meer bewogen en rond het belangrijke centrum Mechelen geconcentreerd. De evolutie is vermoedelijk gegaan van oorspronkelijke *aa* over (ɔ:) en (*oe*;) naar (æ:) en (*aa*).

Aan de hand van oude excerpten wordt eindelijk gepoogd deze ontwikkeling chronologisch vast te leggen. Deze pogingen blijven echter vruchteloos.

A. STEVENS : *De benamingen voor de (ZWARTE) MIER in Belgisch-Limburg.*

Na een korte etymologische inleiding worden de verschillende woordtypen behandeld die in B. L. voorkomen. Deze typen worden geklasseerd en de afwijkingen geïnterpreteerd. Noord-West-Limburg gebruikt : *moerzeik*, *muurzeik* en *mierzeik*-vormen ; Noord-oost-Limburg *zeikworm* en *aamzeiksel* ; het zuidelijk Maasland : *oemezeik* en (H) *aamzeik* ; West-Haspengouw *mieremet* ; Oost-Haspengouw *moemet*.

De in een vroeger door Prof. L. Grootaers geschreven studie over de Zuidnederlandse benamingen van de mier voorgestelde etymologieën voor *moerzeik* en *moemet* worden besproken en verworpen.

Moerzeik kan een ablautvorm van *mier* bevatten (vgl. Oud-westnoors *maurr*). Hetzelfde etymon kan ook in de Oosthaspengouwse *moemet*-vormen steken : hier is echter grotere voorzichtigheid geboden, want een afleiding uit een *wamet*-prototype is op

basis van de klankontwikkeling niet uit te sluiten. Dit vooropgestelde *wamet* in de te Zonhoven, in enkele Maaskempense en Maaslandse dialecten voorkomende vormen *waamzeik*, *waamzeiksel*, *maamzeiksel* en *woumzeik* zijn typische overgangsvormen, contaminaties tussen *aamzeik* en het uit *wormzeik* omgezette *zeikworm*.

Niettegenstaande de talrijke contaminaties en volksetymologische « verhaspelingen » en « substituties » blijkt ook hier weer uit de voorkomende vormen en het kaartbeeld hoe Belgisch-Limburg in het verleden werd blootgesteld aan afwisselende beïnvloeding door Oost en West.

C. TAVERNIER : *Zuidnederlands* STEEL, *Romaans leenwoord*.

Het Zuidnl. *stiel* is een ontlening aan het Frans *mestier*. Uit de Franse vorm ontstond met gedissimileerde *r* : *mestrel* en door het wegvallen van de onbetoonde eerste syllabe : *stiel*, zoals bv. *spitaal* uit *hospitaal*. De *ie* van *mestier* was in het Romaans een diftong : *jé*. Het Nl. heeft veel woorden met *jé* ontleend. — *jé* werd in het nl. *ie*. *Stiel* moet ouder zijn dan de XVIe eeuw, kan echter niet tot de oudste ontleningen behoren.

Stiel met de betekenis « ambacht » is ontleend aan een van de verschillende betekenissen, die het middeleeuws Latijn *ministerium* had, nl. die van « dienst, gewoonlijk door een abdijs aar personen, buiten de abdijs, opgedragen tegen vergoeding ». Wie zo een « dienst » bezat moest zich in een bepaald soort werk specialiseren. In de steden werd de « dienst » (*stiel*) voor gespecialiseerd werk of ambacht behouden, al was het dan geen dienst meer.

Stiel is thans uitsluitend Zuidnl. In de 16e-17e eeuw kwam het ook in het Noordnl. voor, aldaar *stijl* geschreven. Die *ij* kan niet regelrecht uit Lat. *e* noch Ofr. (*jé*) of (*je:*) verklaard worden en is misschien een fonologische ontsporing.

De *samenstelling van de Commissie* is als volgt gewijzigd : de H. J. HELSEN is door een koninklijk besluit van 16 juli 1962 tot gewoon lid benoemd ; hij vervangt de H. A. CARNOY. De H. M. GYSELING is door een ministerieel besluit van 16 juli 1962 tot corresponderend lid benoemd. De H. K. ROELANDTS is tot gewoon lid verkozen ter vervanging van de H. J. DUPONT. De H. V. F. VANACKER is tot corresponderend lid verkozen. De Commissie had het

afsterven te betreuren van de H. A. VINCENT, overleden op 15 oktober 1962; hij was tot gewoon lid benoemd door een koninklijk besluit van 10 juli 1926, het stichtingsjaar van de Commissie.

Deel XXXVI (1962) van de *Handelingen van de Commissie*, verschenen in het begin van 1963, bevat — buiten het gewone administratieve gedeelte en een In Memoriam AUGUSTE VINCENT door de H. J. HERBILLON — toponymische en dialectologische studies van de HH. A. VANGASSEN, A. VAN LOEY, J. HERBILLON en Edg. RENARD, evenals de kritische bibliografie « La philologie wallonne en 1961 » door de H. É. LEGROS. De druk van nr. 10 van de *Werken der Vlaamse afdeling* en van deel II van het *Belgisch Repertorium der Familienamen* werd voortgezet, en nr. 11 van de *Mémoires der Waalse afdeling* (A. BALLE, *Contribution au Dictionnaire du parler de Cerfontaine*) werd in druk gegeven.

De uitgaven van de Commissie werden regelmatig rondgedeeld aan alle instellingen, tijdschriften en personen met wie wij *ruilbetrekkingen* onderhouden. Deze betrekkingen werden uitgebreid tot de *Mededelingen van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde*. Vijfentachtig exemplaren van de publicaties van het jaar werden aan de seminaries voor dialectologie van de vier Belgische universiteiten gezonden, voor de studenten die bijzonder belang stellen in dialect- en toponymiestudies.

In zaken van *straatnaamverandering of straatnaamgeving* werd de Commissie door vierenvijftig gemeenten geraadpleegd, waarvan slechts enkele, nog te weinige, — zij zijn in de volgende lijst door een sterretje gekenmerkt — erop gelet hebben hun naamkundig erfdeel te bewaren door

namen te kiezen uit hun plaatselijke toponymische, historische of folkloristische traditie : Adegem, Alleur, Baal, *Barvaux-sur-Ourthe, Beernem, *Beyne-Heusay, Boechout, Bousoit, Braine-l'Alleud, Breendonk, Brugge, Châtelineau, Chaudfontaine, Dison, Drongen, Etterbeek, Familleureux, Fraipont, Gembloux, Grand-Hallet, Hasselt, Hemiksem, Herchies, Heverlee, Hoei, Ixelles, Korbeek-Lo, La Louvière, Les Waleffes, Leuven, Limelette, Loverval, Luik, *Mortsel, Oignies-en-Thiérache, Oostduinkerke, Petit-Enghien, Peutie, Rocourt, Rumst, Saint-Servais (Namur), Sint-Genesius-Rode, Tamines, Ternat, Turnhout, Ukkel, Wandre, Wareme, Wasmuel, Watermaal-Bosvoorde, *Wavre, Wingene, *Winksele, Wonck.

Bij de voortzetting der *taalkundige revisie van de geografische namen der nieuwe stafkaart* uitgegeven door het Militair Geografisch Instituut heeft de Waalse sectie, voornamelijk door de zorg van de H. J. HERBILLON, de toponiemen bestudeerd die in de dossiers van de volgende 81 gemeenten voorkomen : Arbre, Ath, Attre, Aubechies, Bassilly, Bauffe, Belœil, Biévène, Blicquy, Bois-de-Lessines, Bouvignies, Braine-le-Comte, Brugelette, Buissenal, Cambron-Casteau, Cambron-Saint-Vincent, Chapelle-à-Oie, Chapelle-à-Wattines, Chaussée-Notre-Dame-Louvignies, Chièvres, Ellezelles, Ellignies-Sainte-Anne, Enghien, Flobecq, Fouleng, Frasnes-lez-Buissenal, Gages, Ghislenghien, Ghoij, Gibecq, Gondregnies, Grandmetz, Graty, Grosage, Hellebecq, Horrues, Houtaing, Hoves, Huissignies, Irchonwelz, Isières, Ladeuze, Lahamaide, Lanquesaint, Lens, Les Deux-Acren, Lessines, Leuze, Ligne, Lombise, Maffe, Mainvault, Marcq, Meslin-l'Évêque, Mévergnies, Montignies-lez-Lens, Moulbaix, Moustier, Neufvilles, Oudeghien, Ogy, Ollignies, Ormeignies, Ostiches, Papignies, Petit-Enghien, Petit-Rœulx-lez-Braine, Rebaix, Ronse,

Saint-Sauveur, Silly, Soignies, Steenkerque, Thoricourt, Tongre-Notre-Dame, Tongre-Saint-Martin, Tourpes, Villers-Notre-Dame, Villers-Saint-Amand, Wannebecq, Wodecq.

Op de werksittingen die tot de voltooiing van de dialectkaart van België zouden leiden door het samensmelten der deelkaarten van het Vlaamse, het Waalse en het Duitse dialectgebied is de Commissie komen te staan voor moeilijkheden van verschillende aard en voor wetenschappelijke bedenkingen die haar hebben genoodzaakt de uitvoering van de kaart op te schorten.

Met verschuldigde hoogachting,

Luik en Brussel, 28 januari 1963,

De Secretaris,

J. WARLAND.

De Voorzitter,

É. LEGROS.
